Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale ave.

Office of publication: 2657 So. Lawndale ave. Telephone: Lawndale 4655.

LETO—YEAR XVI. Cena lista je $6.00. Entered as second-class matter January 26, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., četrtek, 1. novembra (Nov. 1), 1923. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 257.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

VNANJA POLITIKA PREDS. COOLIDGA MED DVEMA STOLOMA.

Republikanski senatorji pazijo z vso posornostjo, po kateri poti krenejo smernice Coolidgeve vnanje politike.

PREDSEDNIK SI NAKOPLJE SOVRAŽNIKE NA GLAVO, PA NAJ KRENE NA TO ALI ONO STRAN.

Washington, D. C. — Republikanski politikarji pazijo z vso pozornostjo na razvoj Coolidgeve vnanje politike, ker so uverjeni, da bo njegova smer vplivala na tekmo za predsedniško nominacijo, pa naj se odloči za katerokoli že.

Ravno sedaj mora predsednik čutiti, da pride med dva zelo huda ognja, in sicer so na eni strani republikanci, ki so za ameriško članstvo v mednarodnem sodišču, za ameriško udeležbo v reparacijski konferenci in celo za kar neposreden vstop Združenih držav v ligo narodov, a na drugi pa stoje republikanci, ki so proti vsakemu takemu koraku posebej in proti vmešavanju v evropske homatije nasploh.

Naj se predsednik Coolidge odloči za to ali ono stran, si zagotovo nakoplje sovražnike na glavo, sovražnike, ki bodo gledali na to, da mu prihodnje leto odneso predsedniško nominacijo na republikanski konvenciji.

Če se predsednik odloči za mednarodno sodišče in ligo narodov, potem si bodo po mnenju republikanskih voditeljev prizadevali nespravljivci, da postavijo Hirama Johnsona ali pa McCormicka za voditelja v boju proti Coolidgu, ko pojde za predsedniško nominacijo. Če pa se Coolidge odloči za nespravljivce, ne bo nič čudnega, če poda državni tajnik Hughes ali trgovski minister Hoover svojo ostavko ter se okliče za predsedniškega kandidata.

Predsednik bo moral razodeti svoje mnenje o mednarodnem sodišču, ko se snide novi kongres v mesecu decembru. In zastrantega preučava sedaj z vso natančnostjo vse smeri političnega mnenja. Predsednik bi rad izvedel, ali bi republikanci, ki so za mednarodno sodišče, nasprotovali popolni ločitvi mednarodnega sodišča od lige narodov, ali ne. Obenem pa izprašuje nespravljivce, da li so sploh proti vsakemu takemu tribunalu, ali pa samo proti onemu, ki bi bil v zvezi z ligo narodov.

Glede reparacijskega vprašanja čaka predsednik na izdelanje in vestavo načrta za tozadevno konferenco. In šele potem, ko bo ta načrt izdelan, bo imenoval ameriške može, ki naj bodo zastopali Ameriko med izvedenci, nastavljenimi po reparacijski komisiji.

Bela hiša ni doslej marala razodeti svojega mnenja o zahtevi, kateri se je zvezni senator Medill McCormick izrekel za to, da morali biti ameriški delegatje pri nespravljivci.

Senator Borah, ki je bil svojčas en najhujših nespravljivcev, je rekel prihajaje s konference s predsednikom, da so šli nekateri senatorji, ki so se borili proti versajski mirovni pogodbi, sedaj mapredaleč.

Nekateri senatorji, ki so bili proti ligi narodov, so še no nekoliko udarjeni," je pril. "Bili smo proti ligi, ker je politična alijanca, ali nikoli smo bili za to, da bi se Amene smela posvetovati z drugiželami o svetovnem položaju. r se mi zdi, goje tisti senaidejo, češ, da ne moremo iekonomične konference, ne nam bilo treba stopiti v pozavezništvo. Ali to je poma napačna ideja. Mi moreinferirati, ne da bi šli dalj do konference, če hočemo V tem slučaju ne moremo konference, posebno še zaker se položaj tiče tržnega nja Združenih držav."

Želiš znati pravilno pisat in angleško? Naroči si "Slo-angleško slovnico", katero la in ima na prodaj Knjimatica S. N. P. J.

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Coolidge je s svojo vnanjo politiko prišel v škripce.

Vseučiliščni profesor priporoča porodno kontrolo.

Tri generacije obtožene umora detektiva, ki je vlomil v hišo, iskajoč pijačo.

Finančni magnat Morgan je naprošen, da vodi komisijo zvedencev v zadevi nemških reparacij.

Inozemstvo.

Bavarski monarhisti koncentrirajo čete na meji Thuringije. Saksonska je dobila novo socialistično vlado. Bivši konprinc šili nazaj v Nemčijo.

Anglija je sprejela pridržke francoske vlade glede reparacij.

Grški kralj zapleten v zadnjo vstajo, morda izgubi prestol.

Italijani anektirali nov kos ozemlja v okolici Reke.

Novi politični umori v Sofiji.

VSEUČELIŠČNI PROFESOR ZA PORODNO KONTROLO.

Chicago, Ill. — Človek, ki je dovršil Harvardovo univerzo, ima povprečno tri četrtine enega sina. Ženska, ki je dokončala sirakuško univerzo, ima približno pol hčere. Število porodov med ljudmi, ki zalagajo univerze z dijaštvom, naglo pada.

Stariši, ki neprestano apelirajo na dobrodelnost, imajo povprečno po šest otrok. Družine, ki so izmerno imovite in ameriškega rodu, imajo napol tolike otrok.

Profesor Ross z wisconsinske univerze je navedel te podatke v torek na konferenci lige za porodno kontrolo v srednjezapadnih državah v hotelu Drake v podporo za to, da bi ljudje prostovoljno vpoštevali porodno kontrolo.

Poprej je imel graduant s Harvardove univerze po tri in eno četrtino otrok, danes pa ima takšna družina povprečno po dva in pol otrok, je zatrdil profesor Ross. Sirakuška ženska je imela poprej po dva otroka, a sedaj ima samo enega.

650 univerzitetnih deklet je dalo naslednje podatke: Članice so družin, ki imajo povprečno 3.15 otrok. Stariši njih sedanjih družin so imeli po pet otrok, in njih pradedje so imeli povprečno po šest otrok.

"Iz vsega je razvidno, da producira četrtina prebivalstva v Združenih državah toliko otrok, kolikor jih ostale tri četrtine," je rekel profesor Ross. V tisti četrtini je revščina, slaboumnost in zločinstvo doma. Nezaželjeni producirajo trikrat več otrok kakor zaželjeni. In to je ravno, kar nam dela skrbi radi varnosti našega sveta."

"Vojne, lakota in kuga so neizogibne posledice preobilnega prebivalstva," je vzkliknil profesor E. M. East s Harvardove univerze.

Povest "Jimmie Higgins" je zrcalo duše ameriškega proletarista ob času velike vojne. Dobi se pri Književni matici S. N. P. J.

TRIJE RODOVI PRIJETI V ZADEVI HARNETTOVEGA UMORA.

Pastor je v svojem govoru, ki ga je imel ob grobu ustreljenega detektiva Harnetta, zelo hudo prijel sodnike.

VSAK VEČJI LOPOV IMA POLITIČNE PRIJATELJE, IN MESTNI OČETJE IMAJO VEČ POSLA Z NJIMI KAKOR PA Z MESTNIMI ODREDBAMI.

Chicago, Ill.—V torek so pokopali detektiva Harnetta, ki je bil žrtev prohibicije. Ustrelil ga je sin trgovca Montana. Ob Harnettovem grobu je imel pastor Sullivan govor, v katerem je ostro napadel politične mahinacije javnih oblasti v raznih kriminalnih zadevah. Policijo pehajo med sodnike in sleparje, in mestni očetje porabijo več časa za to, da jemljejo sleparje in lopove iz ječe, kakor pa za mestne odredbe. Ti politikarji se poslužujejo v to svrho svojega vpliva, ki učinkuje celo na najvišje sodišče, da dovoljuje nove obravnave morilcem, je zatrdil omenjeni pastor. Med tem časom pa so spravile oblasti kar tri rodove Montanove družine pod ključ. Vsi tisti ljudje so baje v zvezi s Harnettovim umorom, ki je bil izvršen, ko je umorjenec vdrl v Montanovo stanovanje zadnjo soboto.

Včeraj so odvedli Montanovo družino pred mestnega sodnika Charlesa F. McKinleyja.

Člani Montanove družine, ki so sedaj pod ključem, so naslednji: Joseph ml., star 17 let, obdolžen, da je streljal in ubil Harnetta ter ranil Berryja.

Joseph st., ki je bil lahko ranjen med tistim bojem. On je morilčev oče.

Mrs. Madeline Montana, ki je morilčeva mati.

John ml., star 13 let. On je, kakor pravijo, priznal, da je njegov brat Josip oddal tiste usodne strele.

John st., star 65 let, slučajno obstreljen na levi roki. Obstrelil ga je Josip, mlajši, ko se je boril z detektivoma.

Mrs. Rosina Montana, stara mati morilčeva. Ta se je tudi borila proti detektivom.

V to zadevo je zapleten tudi še Mihael Campo, ki je bil navzoč, ko je bil Harnett ustreljen.

Montanova družina je zaeno s Campom obdolžena morilskega napada, kolikor se to tiče ranjenega detektiva Barryja.

Sodnik Harry A. Lewis je na kriminalnem sodišču odložil sodno postopanje za sredo. V torek ni hotel izdati sodnega naloga za "habeas corpus". Le zadeva Magdalene je izvzeta. Ta se bo nadaljevala čez štirinajst dni, ker je starka hudo obolela in leži sedaj v jetniški bolnišnici.

Sodnik je to dovolil na zahtevo odvetnika Thomasa D. Nasha, ki je dejal, da žele ostati njegovi kljienti rajši pri šerifu kakor pa v rokah mestne policije.

Pastor Sullivan je v svojem govoru, kakor smo že omenili odzgoraj, hudo napadel državno najvišje sodišče, o katerem je zatrdil, da je predarežljivo v dovoljevanju novih obravna za obsojene morilce. Takšne obtožence bi bilo treba poslati k pogrebcu namesto pri zadnjih vratih na sodišče."

"Smernice naših sodnikov so odgovorne za toliko čikaških umorov," je dejal pastor. "Mnogi sodniki se ne drže svoje prisege. Nekateri bi morali biti postavljeni javno na zatožno klop.

"Policaji so važne osebe. Ali te reve pehajo neprestano med sodniki in lopovi. Vsak slepar ima političe prijatelje, ki napno vse sile, da ga dobe iz ječe. Večina mestnih očetov porabi več časa za jemanje lopovov iz ječ kakor pa za mestne odredbe.

Policijski načelnik Collins in drugi višji policijski uradniki so se vdeležili Harnettovega pogreba. Častna policijska straža je spremila mrtvo truplo ustreljenega detektiva Harnetta z njegovega doma v cerkev in odtam na pokopališče.

Mlada vdova po Harnettu bo prejemala skoz devetindvajset let po $1,500 na leto iz policijskega pokojninskega sklada. Poleg tega pa ji bodo dajali še $30 na mesec za zdrževanje in prehrano dveh še nedorastlih otrok. Umorjeni detektiv je bil star 28 let.

AMERIŠKI DELAVCI 40 LET ZA ANGLEŠKIMI.

New York, N. Y. — (Fed. Press.) — "Ameriški delavci so danes tam, kjer so bili angleški pred štiridesetimi leti," je rekel Frank Hodges, tajnik Rudarske zveze v Angliji, ko mu je tukajšnji Delavski izobraževalni biro priredil poslovilni večer pred nekaj dnevi. Hodges je bil gost na konvenciji A. D. F. v Portlandu.

"Angleške unije so leta 1880. podpirale liberalce, ki so oblju bovali delavcem razne olajšave, kakor delajo danes vaše unije, ki podpirajo stare politične stranke. Upam, da kmalu spoznate vašo napako," je dejal Hodges.

ZAHTEVE AMSTERDAMSKE INTERNACIONALE.

Francoski in belgijski socialisti predlagajo annuliranje medzavezniških vojnih dolgov.

PROTEST ZOPER POINCAREJEVO POLITIKO.

Bruselj, Belgija. — (Federated Press.) — Oster protest proti politiki, katero uganja Poincare s svojimi belgijskimi sateliti v Porurju, je izražen v resoluciji, katero sta sprejela na skupni seji biroja socialistične delavske internacionale in Mednarodne zveze strokovnih unij (Amsterdam). Resolucija, katero so predložili francoski in belgijski delegatje, predlaga med drugim:

1. Nemčija se naj zaveže, da vpostavi razdejane pokrajine po svojih zmožnostih, katere naj določi nepristranska oblast.

2. Plačila Nemčije za vojaške pokojnine naj se annulirajo.

3. Medzavezniški vojni dolgovi naj se črtajo.

4. Nemčija naj plača reparacije v materijalu in delu, kolikor je to mogoče izvršiti.

5. Nemčiji se naj dovolijo posojila za poravnanje odškodnine in nemški dolg zaveznikom se ima izpremeniti v navaden dolg nepolitičnega značaja.

Resolucija dalje urgira, da se izgnanim Nemcem dovoli povratek v Porurje in amnestija za vse tiste, ki so bili obsojeni v zpor.

Čudovita operacija.

Avstralski zdravnik je naredil iz prsta nos, ki služi vsemu, le duhanju ne.

Sydney, N. S. W., 2. okt. — Moderna kirurgija je dosegla nove triumfe, ko so zdravniki v tukajšnji bolnišnici naredili bolniku nov nos iz njegovega prsta.

Thomas Kilculen je izgubil nos in zdravniki so mu dejali, da edina odpomoč je, če dovoli na sebi nov eksperiment, namreč da mu iz sredinca na roki narede nov nos. Ponesrečenec je privolil. Delikatna in boleča operacija je trajala tri tedne. Najprvo so mu cepili prst, ko se je še držal leve roke, na nosno mesto in ko se je kost in meso prsta prijelo obraza, so mu odrezali prst. Priraščen prst so potem obdelali, da je bil podoben nosu. Operacija se je docela posrečila. Mož lahko diha skozi nov nos in se useknje, edino čut vonja je nemogoč.

SODNIŠKI KANDIDAT KORSHAK ARETIRAN.

Chicago, Ill. — Sodniški kandidat za službo na čikaškem višjem sodišču na demokratskem volilnem listku Maks Korshak je bil aretiran, ker je pustil svoj avtomobil na nepravem mestu.

Sodniški kandidat se je pregrešil zoper mestno odredbo, po kateri je določeno, kako je puščati avtomobile na cesti.

Bavarski monarhisti napadajo Thuringijo.

Monarhistične in fašistične čete se zbirajo na meji za invazijo delavske države, katera zapira bavarskim reakcionarjem pot v Berlin. Spopadi ob meji. Saksonska je dobila novo socialistično vlado, toda kriza v Stresemannovem kabinetu še ni končana. Živežna revolta v Porurju se nadaljuje. Francozi pomagajo separatistom.

Doorn, Holandija, 31. okt. — Iz zanesljivih virov se je izvedelo, da je bivši nemški kronprinc Friderik Viljem naprosil holandsko vlado, naj mu dovoli odhod v Nemčijo. Vlada mu ne brani oditi, toda nazaj se ne bo smel vrniti.

Berlin, 31. okt. — Na bavarsko-thurinski meji se je pojavilo streljanje. Kot poročajo iz Weimarja, so bavarski monarhisti začeli zbirati čete ob meji, severno od Coburga in Bamberga. Monarhisti imajo letala in več tripalčnih topov. Kakor se glasi vest, je tam najmanj 12,000 vojakov, katere vodi stotnik Ehrhardt, vodja Kappovega puča v letu 1920., ki je pred kratkim ušel iz zapora v Leipzigu. Hittlerjevi fašisti so tudi tam.

Poveljnik thurinske policije, ki šteje komaj 2000 mož, je prepričan, da se monarhisti pripravljajo na invazijo Thuringije za naval na Berlin. V obmejnih spopadih je bilo ranjenih več mož. Thurinska policija nikakor ni kos pretežni večini monarhistov, toda polkovnik Braunschweig, ki poveljuje policijskim četam, je izjavil danes zjutraj, da njegove čete bodo branile mejo do skrajnosti. Polkovnik je brzojavil v Berlin za pomoč. Komunistična vlada v Thuringiji se pripravlja na odhod.

Berlin, 31. okt. — Včeraj je bila organizirana nova saksonska vlada, ki sestoji iz samih socialistov; predsednik vlade je Fellish, ki je bil v odstavljenem kabinetu minister ekonomije. Civilni komisar dr. Karl Heinze odide iz Dresdena v nekaj dneh. Protestna generalna stavka, katero podpirajo tudi socialisti, bo jutri končana.

Stresemann je izjavil snoči, da zanj je saksonska kriza končana. Toda stvar ni taka. Socialisti, čeprav nekoliko potolaženi vsled imenovanja vsesocialistične vlade, še niso odločeni, dali ostanejo v Stresemannovem kabinetu ali izstopijo. Ministri so privolji izstopiti, toda voditelji stranke, so jim rekli, naj počakajo do danes, ko se odloči na konferenci socialističnih poslancev kakšno stališče naj stranka vzame glede nasilnega odstavljenja prejšnje saksonske vlade.

Nacionalisti komaj čakajo izstopa socialistov, ker upajo, da s padcem Stresemannove vlade pride njihova diktatura na površje. Stresemann se zdaj pere glede odstavljenja saksonske vlade. Pravi, da je bil prisiljen to storiti radi Bavarcev, ki kriče, da morajo rešiti Nemčijo iz pesti boljševizma. Ni pa povedal, kaj misli storiti napram Bavarcem, katerih ni akcija na Saksonskem prav nič pomirila. Razburjenje med delavci se še ni poleglo in celo drugi liberalni elementi, ki so proti monarhistom, majejo z glavami nad Stresemanovim početjem. — Poleg tega danes kroži vest, da je vlada dovolila prejšnjemu prestolonasledniku Friderik Viljemu, da se lahko naseli na svojem gradu Oelsu v Šleziji. Socialistični ministri pravijo, da ne vedo nič o tem dovoljenju.

Živežna revolta v Porurju se nadaljuje. Gibanje separatistov za Porenjsko republiko se je pojavilo na desnem bregu Rene. Separatisti nameravajo zdaj okupirati Duesseldorf in potem zanesti svojo kampanjo v Porurje. Francozi pridno pomagajo separatistom. Ko so separatisti okupirali Bonn in se nastanili v mestni hiši, so Francozi brž zastražili hišo s strojnicami s pojasnilom, da so prejeli vest, da mislijo komunisti napasti separatiste.

Berlin, 31. okt. — Suh krub in krompir sta edina hrana, katero še more kupiti nemški delavec. Kurz marke je že teden dni 65 miljard za dolar. Novi bankovci, ki imajo zlato podlago, so še silno redki. Cene so večinoma v dolarjih. Funt mesa stane 75 do 85 centov, funt masla 60, jajca 60 cent, krub 16 centov hlebček in krompir po en cent funt. Mezda delavcev v Berlinu znaša ta teden pem miljard mark na uro.

ANGLIJA SPREJELA POINCARJEVE PRIDRŽKE.

Amerika je obveščena, da so zavezniki sprejeli Hughesovo sugestijo s pridržki Francije.

MORGAN NAPROŠEN, NAJ VODI KOMISIJO.

London, 31. okt. — Angleška vlada je včeraj sprejela pridržke francoskega ministrskega predsednika Poincareja glede ocenitvene komisije na novi reparacijski konferenci. To pomeni, da komisija zvedencev, ki ima po Hughesevem poročilu oceniti nemško premoženje, mora biti imenovana od zavezniške reparacijske komisije in pod njeno kontrolo.

Ameriška vlada je bila snoči obveščena, da so zavezniki sprejeli Hughesov načrt za rešitev reparacijskega vprašanja s pridržki Francije. Želja Angležev je, da Američan predseduje komisiji zvedencev. Kakor se čuje, je bil bankir Pierpont J. Morgan že naprošen, da naj sprejme to nalogo. Morgan je odgodil odgovor, ker še ne ve kako moč bo imela komisija.

Pariz, 31. okt. — Reparacijska komisija je včeraj zaključila, da mednarodna komisija zvedencev, ki bo po priporočilu vlade Združenih držav znova ocenila imetje Nemčije in dognala, koliko more Nemčija plačati odškodnine, lahko tudi razpravlja o vojnih dolgovih. Ta sklep je direktno v nasprotju z zahtevo ameriškega državnega tajnika Hughesa, da se ne sme razpravljati o dolgovih na konferenci. Vsa znamenja kažejo, da bo Francija zahtevala annuliranje dolgov kot edino koncesijo za znižanje nemške odškodnine.

PRETEP V MEHIŠKI POSLANSKI ZBORNICI.

Eden mrtev, štirje ranjeni.

Mexico City, Mehika. — V ponedeljek je bil en človek umorjen, a trije ranjeni na galeriji v poslanski zbornici, kjer je bilo oddano več strelov, ko je bila v zamahu razprava o obdolžitvi, ki sta jo naperila predsednik Obregon in finančni tajnik Pani proti Huertovi administraciji radi slabega upravljanja narodnega blaga.

Obe stranki sta napolnile galerijo do zadnjega kotička, še preden se je pričela debata. Teden dni je bila galerija natlačeno polna ljudi obeh strank, da bi motili govornike v zbornici. Po pretepu je bilo izdano povelje, da ne sme biti galerija napolnjena z ljudmi.

Kakor se glasi uradno naznanilo, bo predsednik Obregon dospeval v prestolico dne 1. novembra rabil če treba zvezne čete, da tako prepreči nadaljne spopade med političnimi strankami.

VREME.

Chicago in okolica: V petek jasno in mrzlo. Lahki zapadni in severnozapadni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 34, najnižja 24. Solnce izide ob 6:20, zaide ob 4:47.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago), $5.00 na leto. $2.50 za pol leta in $1.25 za tri mesece; Chicago $6.00 na leto, $3.25 za pol leta, $1.65 za tri mesece, in za inozemstvo $6.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $5 per year; Chicago $6.50, and foreign countries $6.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Nov. 30-23) poleg vašega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

PRIKAZEVANJE PROHIBICIJE V NAPAČNI LUČI.

Profesijonalni političarji so že na delu in prikazujejo prohibicijo v napačni luči. Da ohranijo Volsteadov zakon, govore o kršenju osemnajstega amendmenta v ustavi. Iz izjav profesijonalnih političarjev, ki hočejo biti za vsako ceno jerobi ameriškega ljudstva, se razume jasno kot beli dan, da ti profesijonalni političarji ne poznajo osemnajstega amendmenta, Volsteadova postava jim je pa tudi tuja reč.

Kaj pa pravi osemnajsti amendment?

Osemnajsti ustavni amendment prepoveduje izdelovanje in prodajanje opojnih pijač, da služijo kot pijača. Ta ustavni amendment je torej jasen in razumljiv. On prepoveduje izdelovanje in prodajanje opojnih pijač, da služijo kot navadna pijača. Ta ustavni amendment ne določa, katera pijača je opojna in katera je neopojna. Ampak govori samo o opojnih pijačah. Ako se o amendmentu samemu govori, se lahko reče, da je na pravem mestu.

Volsteadov zakon je pa popolnoma nekaj drugega, kot je osemnajsti amendment. Ta zakon lahko kongres vsakčas spremeni, popravi, ali pa popolnoma odpravi in ga nadomesti s popolnoma novo ustavo. Volsteadov zakon je zavijanje osemnajstega ustavnega amendmenta, ker proglaša vsako pijačo, ki vsebuje več ko pol odstotka alkohola za opojno. Taka določba je tako perverziranje osemnajstega ustavnega amendmenta, kot če bi Volsteadova postava proglašala vsako pijačo za opojno, ki vsebuje več kot eno stotinko odstotka alkohola.

Iz tega sledi, da osemnajsti ustavni amendment in Volsteadov zakon nista identična in tudi ne pomenita enoisto, kot skušajo prikazati nekateri profesijonalni političarji, ki love glasove fanatikov.

Osemnajsti amendment je bil sprejet, da se odpravijo saluni, pijančevanje in da se ljudstvo navaja k treznemu življenju, to je k zmernemu uživanju lahkega vina in piva. Tako je sodilo tudi ljudstvo o osemnajstem amendmentu, ko je bil sprejet. Splošna ljudska želja je bila, da se odpravi škodljivo žganjepitje.

Volstead in tovariši so pa osemnajsti amendment zavili po svoje in tako vprašanje prohibicije porinili v politiko, da odvrnejo ljudsko paznost od drugih za ljudstvo izredno važnih zadev.

Ljudstvo ne nasprotuje osemnajstemu ustavnemu amendmentu. In če skušajo profesijonalni političarji ljudsko voljo prikazati v taki luči, tedaj zopet vedoma zavijajo, da se vprašanje prohibicije dalj časa obdrži v politiki. Ljudstvo protestira proti Volsteadovi postavi, kajti smešno se mu vidi, da se proglaša vsaka pijača za opojno, ki vsebuje več kot pol odstotka alkohola. Kdor uživa lahko pivo ali vino še ni alkoholik. Lahko pivo ali vino se normalnemu človeku preje ustavi, preden ga toliko izpije, da je pijan. Tega dejstva se ljudstvo zaveda in za to zahteva, da se Volsteadova postava prekliče, kongres pa sprejme tako postavo, ki odgovarja ljudski volji.

Ako imamo demokracijo, tedaj je dolžnost vsakega kongresnika in senatorja, da zastopa mišljenje večine volilcev v njegovem volilnem okraju pri vsakem javnem vprašanju. In če je večina ljudstva v volilnem okraju za spremenitev Volsteadove postave ne glede na to h kateri stranki pripada, je dolžnost kongresnika ali senatorja, da zastopa v kongresu voljo večine v njegovem volilnem okraju. Kongresnik ali senator, ki se ne ozira pri javnih vprašanjih na voljo večine v njegovem volilnem okraju, ne zastopa večine, ampak manjšino. Kdor zastopa voljo manjšine, pa ne ravna demokratično, ne pokori se ljudski volji, dela proti principom republike, ki sloni na demokratičnih principih.

Ogorčenost ljudstva je upravičena in razumljiva, ako ljudstvo spozna, da se tisti ne ravnajo po volji večine, ki jih je poslalo v zakonodajni zbor, da tam delajo postave po volji ljudske večine.

Ljudstvo ni naročilo kongresnikom in senatorjem, da naj glasujejo za Volsteadovo postavo. Kako ljudstvo sodi o Volsteadu in postavi, katero je on izdelal in predložil kongresu, je pokazalo pri volitvah, ko je Volstead propadel. To je bil ljudski prst, ki je posvaril, kako ljudstvo sodi o svojih zastopnikih, ki mu hočejo nekaj vsiliti, kar ne mara.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Thomas, W. Va. — Rad bi nekoliko pojasnil na dopis Franka Erpiča v "Prosvetini" številki 249 z dne 23. oktobra, kajti njegov dopis nima tistih dejstev, kakor mi je rojak Erpič zagotovil, ki bi bila vsekakor zanimiva.

Ko sem videl v uredniškem članku Glas Naroda št. 233 z dne 4. oktobra njegovo pojasnilo: kako je bilo, kje poslano in kdo je bil podpisan ter kot je bilo v G. N. zatrjeno, da Frank Erpič ni pisal lažnjivega dopisa, vsekakor pa naj se čimprej pride na sled obrekovalcu ,sem se odločil, da jih skupno pokličem k sebi in jima v moji navzočnosti naročim, naj pišeta vsak eno pismo. Poslal sem pismi uredništvu G. N., naj pisavo primerjajo, pojasnil in prosil naj me obvestijo, kaj bodo pronašli. Po poročilu G. N. sem namreč tudi sodil, da je morda žena Franka Erpiča pisala dopis. Pismi sta bili pisani dne 9. oktobra in odposlal sem ju dne 10. oktobra, da pri G. N. primerjajo pisavo.

Zdaj se obračam naravnost do Franka Erpiča. Kaj je bil vzrok, da ni navedel dejstev, pod katerimi je obljubil, da se bo podpisal s polnim imenom. Rekel mi je, da bo pisal, kar je slišal doli v Coketonu in navedel imena oseb, iz katerih bi spoznali, kdo je pisal podli dopis. V Coketonu so se namreč menili, da imajo dopis, pa morajo počakati nekoga, da pride in mu pokažejo, potem, so rekli "ga bomo že sfiksali". Dve osebi, ki mi jih je Erpič imenoval, sta v javnosti dobro znani. Za danes imen ne zapišem, ker želim, da jih Erpič sam napiše, kakor je obljubil, da bo objavil v "Prosveti". Ako ne bo v kratkem pisal, bom sam napisal imena, kakor mi je Erpič izjavil. Ponovno sem ga bil opozoril, če bo mogel svoje trditve tudi dokazati in mi je odločno zatrdil ,da ima dve osebi, ki bosta vedno in povsod stali na mestu. — **Tony Ozredkar.**

Koliko stane lastovanje hiše?

New York, N. Y. (Jugoslovanski oddelek F. L. I. S.) — Kadar kdo kupuje hišo, ne sme vpoštevati le, koliko mu je treba odplačevati na glavnici in obrestih za posojila na hišo, marveč mora preračuniti tudi druge stroške, ki so zvezani s posestjo hiše. To so stroški za 1) poprave in obnove 2) hišni davek in posebne doklade (assessmenta), 3) zavarovanje, 4) takse za vodo, 5) pritikline in 6) za razne prigraditve.

Razun teh naknadnih stroškov nekateri kupci hiš odračunajo v svojem proračunu tudi obresti, ki bi jih drugače dobivali od gotovine, plačane na račun kupnine.

Poprave in obnove. Oni, ki kupujejo nove hiše, pozabljajo dostikrat na stroške, spojene z vzdrževanjem hiše, ko proračunajo, koliko bodo znašala letna plačila za hišo. Obseg teh stroškov je večinoma odvisen od okoliščine, koliko je lastnik sposoben in voljan biti svoj lastni popravljač. Po par letih treba popraviti ali obnoviti nekatere dele hiše. Treba od časa do časa prepleskati zunanje okraske in okvire vseh hiš in dostikrat vso zunanjost nekaterih hiš. To je strošek, na katerega mnogi kupci pozabljajo ob nakupu.

Po nekolikih letih potrebujejo stene novega stenskega papirja oziroma jih je treba nanovo pobarvati.

Oni, ki kupijo staro hišo, pozabljajo dostikrat vpoštevati, da li streha ne potrebuje poprave. To utegne stati od $100 do $400.

Mnogo je manjših stroškov, ki jih zahteva vzdrževanje toliko stare, kolikor tudi nove hiše. Kupovalec mora vse te stroške vpoštevati, predno se odloči, koliko more plačati za hišo.

Koliko treba potrošiti za obnove in poprave, ni mogoče določiti naprej po strogem pravilu. Stroški so odvisni od izbire pravih rokodelcev, od kakovosti graditve, starosti hiše in od pridnosti lastnika, ako ta zna napraviti sam manjše popravke, predno dražje delo postane potrebno.

Hišni davek in posebne doklade. Ko človek kupuje hišo, previdnost nalaga, da pozive za davčno lestvico in uradno procenjeno vrednost (assessed valuation), tako da je mogoče preračunati, koliko davka treba plačati na leto.

Ako cesta pred hišo potrebuje tlakovanja ali ako treba vložiti pod njo nove vodovodne cevi, odvodne kanale, plinove cevi ali kable za elektr. svetlobo, utegnejo odmeriti lastniku posebno doklado (asesment) v delno pokritje teh stroškov. Dobro je, da se pozive, kak asesment te vrste je pričakovati.

Zavarovanje. Premij za zavarovanje proti ognju je večkrat odvisen od gradbenega materijala, od varnostnih naprav v hiši in njene lege; redkokdaj pa presega pol odstotka od vrednosti hiše. Zavarovanje je potrebno ne le v varstvo hipotekarnih upnikov, marveč tudi v varnost lastnika. Banka ali zavod, ki posoja denar na hišo, zahteva zavarovanje.

Taksa na vodo. Ta taksa je navadno manjhna, ali treba tudi njo računati v proračun stalnih letnih stroškov.

Pritikline. Kupec nove hiše navadno kmalu najde, da treba potrošiti še nekaj zraven za večjo udobnost hiše. Treba dostikrat žičnih mrež na oknih in vratih. V mrzlem podnebju treba mnogokrat dvojnih oken in vrat ali drugih naprav proti mrazu. Zaslonc na oknih si mora kupec sam nabaviti. Dostikrat ta najde, da treba potrošiti naknadnih $200 ali več, predno je hiša v redu.

Prigraditve. Novi lastnik si utegne želeti spremembo ali dodatke, kar vse stane denarja. V hišah, ki so poceni, se dostikrat ne nahajajo nekatere zaželjene naprave, na primer pregraje v kleti, ki naj delijo shrambo za premog, perilnico, kaščo, itd. od ostalega dela kleti. To morda stane od $50 do $100. Druge prigraditve utegnejo biti: spalna veranda (poreh), premreženi "porč", porcelanaste plošče (tiles) v kopalnici, stenski papir v nekaterih sobah, izravnanje vrta itd.

O delavskih bankah.

Nekatere ljudi je začelo zelo hudo skrbeti, kaj bo, ker so se v zadnjih časih pojavile delavske banke na polju ameriške ekonomije. In v teh razveseljivih pojavih že vidijo tisti črnogledi prihod "novega radikalizma", prihajanje "novega revolucijonarnega duha."

George W. Hinman piše o tem vprašanju tole:

Nov radikalizem na finančnem polju — kaj je to? Tiskan pamflet iz delavskega urada pravi, da je to delavsko bankirstvo.

Kakor izgleda, hoče ta pamflet povedati o delavskih bančnih zavodih zgodovino od početka pa do današnjega dne. Notri je rečeno da je bilo, do srede tega meseca petnajst novih delavskih bank v Združenih državah, vse ustanovljene v razdobju od 15. maja 1920 pa do 15. oktobra 1923.

Te banke so raztresene po celi deželi od Clevelanda do Birminghama, od Washingtona do Spokana, od New Yorka do Tuscona, od Minneapolisa do San Bernardina. Lastujejo jih mašinisti, železniški klerki, oblačilni delavci, telegrafisti in lokomotivni strojniki. Njihovo premoženje je cenjeno približno na $44,000,000.

Ali to še ni vse. To še ni cela zgodovina triletnega procvitanja delavskih bank. Tretjino neke newyorške banke, ki ima v celem $45,000,000 premoženja, je kupila železniška bratovščina, a v Washingtonu je strojniška unija kupila dve petini nekega bančnega premoženja. In še več. Predsednik unije Združenih rudarjev v Ameriki John L. Lewis bo imenovan za predsednika nove delavske banke, ki jo delavci v kratkem odpro v Indianapolisu.

Nekaj teh pojasnil je novih, nekaj pa starih. V celoti pa kažejo delavska bančna podjetja v teku zadnjih treh let velikanski razmah. Delavske banke so očividno na zadosti trdni podlagi, da je iz njih pričakovati novo finančno silo v petih ali desetih letih.

Kakšno silo? Pamflet, ki ga imam pri rokah, misli, da bo to radikalna ali revolucijonarna sila. Zastrantega je nova moč delavskih bančnih podjetij imenovana "Novi radikalizem." Zakaj radikalna sila? Zakaj revolucijonarna? Pisec lahko misli, da smatra človek, ki ima vse unijsko delavstvo za zlo, tudi vsa delavska bančna podjetja za nekaj slabega in nevarnega. Ali če meni, da mora vsakdo biti njegovih nazorov, se prav pošteno moti.

Denar tega človeka je tako dober kakor onega, samo če je v obeh slučajih pridobljen na pošten način. Kapital, ki si ga prisluži delodajalec in prihrani z možgani, je ravno tako pošten kakor oni, ki si ga zasluži in prihrani delavec s svojimi rokami.

Čemu bi naj bilo nekaj "radikalnega", če se družijo delavci tudi na finančnem polju in nalagajo svoje prihranke v lastne banke? Za tako mišel ni prav nobenega razloga. Kaj takega ni niti radikalnega niti ne revolucijonarnega. Je pa le velikega gospodarskega pomena, kolikor je, če nalaga kapitalist svoje dolarje obrestonosno v svoje banke. Če se delavci združujejo na polju plodonosnih finančnih podjetij, je to vendar tako naravno, kakor je, če to dela kapitalist starega kova.

Zakaj se dežela vselej razveseli, kadar čuje, da so narastli narodni prihranki? Čemu se je vsakdo razveselil, ko je slišal z zadnje bankirske konvencije, da so hranilne vloge ameriškega naroda narastle na sedemnajst milijard dolarjev? Zato, ker to pomeni, da grmadijo delavci denar in kapital, da je čedalje več blagostanja v deželi, in da je bogatejša in imovitejša množica ljudi, ki so bili svoječasno revni kakor cerkvena miš.

Seveda se ne da smatrati vseh sedemnajst milijard za delavski kapital. Ali velik del tistih milijard pa. Recimo, da je deset milijard takšen kapital, tako pošteno dober, zdrav in koristen kakor ostalih sedem milijard. Ali si more potem še kdo misliti boljšo uporabo tistega kapitala, kakor so ravno plodonosna delavska bančna podjetja?

Ta narod si je, kakor je sploh mislil, pomagal na noge s tem, da si je pomagal sam v trgovini in drugih podjetjih. In še vedno je dosti prostora za kaj takega posebno med delavskimi sloji. Počemu bi naj kdo imel strah pred delavskimi bančnimi podjetji? Zakaj bi si kdo želel, da bi naj delavci tistih svojih deset milijard dolarjev vložili v kapitalistična podjetja namesto v svoja?

Piscu teh vrstic se zdi, da ni sedanje gibanje na delavskem finančnem polju niti radikalno, niti revolucijonarno v navadnem pomenu besede. Pač pa meni, da obeta zelo veliko dobrega.

Če se nima ameriški narod bati ničesar drugega kakor delavskega bančnega gibanja, potem se ima lahko za najsrečnejšega na zemlji.

Kaj je s krompirjem?

(Po Johnu Lordu.)

Največ krompirja pridela Severozapad, namreč toliko, da ga je mogoče izvažati. Tako gre krompir iz Minnesote in Severne Dakote v Illinois, Iowo, Ohio in Missouri. Krompirja pa ne morejo pridelovalci Severozapada prodajati vzhodno od Ohija, ker bi bili prevozni stroški previsoki, kakor so tudi previsoki za spravljanje krompirja na trg južno od Missourija.

Države ob Atlantičnem oceanu pridelajo več krompirja kot ga rabijo. Države New York, Pennsylvanija, Maine, Virginia in New Jersey so producirale leta 1919, ko je bila slaba letina 101,000,000 bušljev ,ali več kot eno tretjino krompirja, pridelanega tisto leto v Združenih državah. Imenovane države štejejo 26,000,000 prebivalcev, torej ljudi, ki povžijejo 78 miljonov bušljev krompirja. Torej so lahko izvozili še 23 miljonov bušljev krompirja bližnjih vzhodnim državam.

Michigan, Minnesota, Wisconsin, Colorado in Idaho so predelali leta 1919 89 miljonov bušljev. Vse te države pa štejejo po prebivalstvu 10,100,000 ljudi, torej porabijo 30,300,000 bušljev krompirja. Na ta način ga imajo za izvoz 59 miljonov bušljev. Ohio, Illinois, Indiana, Iowa in Missouri, ki sploh nimajo velikega pridelka krompirja, so pridelali 1919. leta 23,200,000 bušljev. Te države pa imajo 21,100,000 ljudi, povžijejo 66,600,000 bušljev krompirja. Torej te države morajo od zunaj uvoziti 43,000,000 bušljev krompirja. Ker je prvih pet držav: Michigan, Minnesota, Wisconsin, Colorado in Idaho imelo 59 miljonov bušljev več krompirja, je torej umljivo, da je bil isti izvožen v Illinois, Indiano, Ohio, Iowo, Missouri in še druge države na jugu. Prejeti izkupiček je bil priliično visok.

Po statistiki najdemo, da tudi farmarji po državah Illinois, Indiana, Iowa, Ohio in Missouri pridelajo nekaj krompirja. Tako so ga na primer leta 1909 pridelali 63 miljonov bušljev, da so ga imeli še miljon bušljev odveč. Kolikor pomnijo, je bila najboljša letina leta 1889, ko so pridelali 70 miljonov bušljev krompirja.

Leto 1919 je bilo suho zlasti preko centralnih pokrajinah ob Mississippiju. Krompir je bil čisto droban ali ga sploh ni bilo. Takrat so poljedelci v Minnesoti naredili lep denar. Tudi naslednje leto so precej potegnili za krompir. Preobrat je prišel leta 1921. Kupčija s prebitim krompirjem ni več šla, naslednje leto 1922 pa še manj, da so pridelovalci pričeli že propadati. Minnesota sama navadno pridela 26 miljonov bušljev, a lansko leto je pridelala 40 miljonov. Nikakor ni bilo mogoče krompirja prodati.

Letošnje leto je pridelek krompirja v Minnesoti znašal 38 miljonov bušljev. Tudi ta krompir je ves lepo izbran in pripravljen, pa nihče ga ne mara kupiti. Severna Dakota se ponaša s pridelkom 12 miljonov bušljev nad svojo rabo in tako tudi druge države krompirja razun Wisconsina, kjer so pridelali krompirja kolikor ga rabijo zase, da jim ne bo gnil po shrambah.

Tako so v severnih in severozapadnih državah letos pridelali 141 miljonov bušljev krompirja, za svoje želodce in sajenje ga pa ti ljudje ne porabijo več kot 40 miljonov bušljev. Sto miljonov bušljev krompirja je odveč, ki kliče ljudstvo na krompirju revnih držav: Pridi in pojej me! Pridelovalci na severu tudi vedo, da bi ljudje drugod radi jedli njih krompir, a kaj hočejo.

Iz Moorheada, Minn., do Chicaga je voznina za bušel krompirja 40 centov. Če bi ga poslali v New York, bi bila voznina gotovo več kot dolar. Trga na severu za krompir ni drugod kot doma, kolikor ga porabijo mesta, prav malo pa ga gre v Ohio, Illinois, Indiano, Iowo, Missouri in mogoče nekoliko tudi v Kentucky. Dalje, kjer bi se morda našel trg za krompir, ga ni mogoče poslati, ker pridelovalci ne zmagajo tolike tovornine.

Pridelovalci s severozapada pa niso prizadeti samo radi malega trga, ubija jih tudi konkurenca. Michigan in Wisconsin sta bližje velikih in gostih mest Illinoisa, Indiane in Ohija, kjer je glavni trg in lahko nudita krompir nekoliko ceneje. Kmetje v Minesoti in Severni Dakoti, ki morajo plačati več tovornine torej še težje prodajo krompir v teh mestih po cenah, da se jim izplača.

Krompirja ni mogoče shraniti za par let, kot se lahko shrani žito. Dober je samo tolike časa, dokler ga ne nadomesti nov in celo do takrat da je treba dobro varovati, da ostane kaj vreden. Pridelovalci na severu pa ogromne množine krompirja ne morejo varovati, da bi jim ne pomrznil in v kupih gnil.

NOVICE IZ JUGOSLAVIJE.

Odprava bogoslovne fakultete. Belgradska vlada je 9. oktobra odpravila katoliško bogoslovno fakulteto na vseučilišču v Ljubljani in pravoslavno fakulteto v Zagrebu. Odpravljena je tudi ljubljanska medicinska fakulteta. "Slovenec," glasilo klerikalne stranke, je vsled odprave bogoslovne fakultete napovedal belgradski vladi neizprosen boj.

Pred vojaško diktaturo. — Beograjska "Tribuna" piše v članku, kjer razpravlja o položaju v južni Srbiji, med drugim sledeče: "Če hočemo imeli močno in zdravo državo, potem ne smemo misliti na nobene koncesije varljivemu demokratizmu. Če hočemo močno državo, potem se mora uvesti v tej provinci (namreč v južni Srbiji, op. ur.) vojaški režim. Red in mir v južni Srbiji pomenja močno in urejeno južno Srbijo, pomenja tudi močno in urejeno Srbijo. In močna in urejena Srbija ima za posledico tudi močno in urejeno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev." Tako izraža "Tribuna" stremljenje bele roke, ki hoče upostaviti v Jugoslaviji vojaško diktaturo po navedenem, španskem vzgledu ali primeru starovaških aziatskih satrapov.

Izseljevanje na Japonsko. Po mnogih tovarnah se vrši precejšnja agitacija za izselitev na Japonsko. Inspiratorji te agitacije povdarjajo, da je bilo v zadnjem potresu ubitih veliko število profesionalnih delavcev, na drugi strani pa obljubujejo baje lepe plače (okoli 3000 K dnevno).

Vera in fašisti. Mussolini je dejal v nekem zadnjem intervjuvu: "Narod more biti moralen le tedaj, če je veren. In če je moralen, je močan. V ljudskih šolah sem uvedel podučevanje verouka, ki se prične z očenašom in se konča z evangelijem." Tako je Mussolini ponovno poudaril svoje prijateljstvo s klerikalci in da se more fašistovska oblast držati samo s pomočjo verskega slepljenja ljudstva.

Delavske novice.

(Federated Press.)

Stavka čevljarskih delavcev.

Lynn, Mass. — V tovarni čevljarske tvrdke Sullivan & Cruise je bilo odslovljenih pet unijskih delavcev. Ker se družba ni hotela zlepa pogovoriti in vzeti delavce nazaj, je izvrševalni odbor unije čevljarskih delavcev pozval delavce v omenjeni tovarni na štrajk.

Zmaga po dolgem boju.

Seattle, Wash. — Stavka električarjev v delavnicah dveh družb, ki je trajala sedem mesecev, je končana z zmago delavcev. Vse delavnice te stroke v Seattlu so zdaj unijonizirane in delavci prejemajo $8, oziroma $9 dnevne mezde.

Šoferji se organizirajo.

Seattle, Wash. — Šoferji, nameščenci pri raznih taksikeb-kompanijah, so bili tako slabo plačani, da so bili mnogi prisiljeni pečati se s prodajanjem opojnih pijač, da so imeli postranski zaslužek. Končno so našli odpomoč v organizaciji. Ustanovili so unijo taxicab-šoferjev, katera ima zdaj 135 članov, in dobili so pogodbo z dvema družbama, ki sta se zavezali plačevati $4 do $4.50 dnevno. Druge družbe se še niso podale in kakor izgleda, bo treba štrajkati.

Gibanje med strežniki v restavracijah.

Chicagu, Ill. — V Chicagu je veliko število grških restavracij in strežniki v teh restavracijah, ki so skoro izključno Grki, so se pričeli organizirati. Kot poročajo organizatorji, se strežniki bolj zanimajo za industrijsko unijo vseh živilnih delavcev kakor pa za strokovno unijo hotelskih in restavracijskih uslužbencev, ki je pod okriljem Ameriške delavske federacije.

Strežniki v grških restavracijah so primeroma še dobro plačani — kuharji imajo $50 s hrano vred, strežniki pa najmanj $30 s hrano na teden — toda delati morajo 12 do 14 ur dnevno.

Razne vesti.

INDIJANCA, STARA 223 LET, TERJATA ZEMLJO V CHICAGU.

Washington, D. C. — Pottawatomski Indijanci, ki prebivajo blizu Mayette, Kans., so prišli v ponedeljek v Washington gledat, kako je z njihovo pravico do zemlje ob jezeru v Chicagu. To zemljo cenijo na $35,000,000.

Po delegaciji sestavljeni iz Nunnemskuka, ki pravi, da je star 113 let, in po Skinewayju, ki trdi, da ima 110 let, je obveščen notranji tajnik Work, da se je odločilo pleme, ki ga zastopata imenovana Indijanca, po mnogih posvetovanjih zahtevati odplačilo za pravice, ki ga ima baje do čikaške zemlje.

Indijanca sta povedala po svojem tolmaču, kako se je pleme preživljalo z ribištvom v jezeru. Vlada je pleme premestila v Davenport, potem pa v Council Bluffs, Ia. Tamkaj so Indijanci ostali devet let, nakar jih je dala vlada odvesti v Mayetto, kjer so še sedaj.

Indijanca sta tudi zatrdila, da je bila dana čikaška zemlja Indijancem ob jezeru Michigan s pogodbo, sklenjeno z generalom Waynom. Podpisana je bila leta 1787. v Greenvillu, Ill., in po poznejši pogodbi, podpisani l. 1816., je bila zemlja prisojena nekolikim plemenom, ki so ribarila ob jezeru Michigan. Med temi plemeni so bili tudi Chippewanci, Miamei in drugi. Pottawatomci so dobili tri dele tiste zemlje v delež.

Stara Indijanca pravita, da sta bila rojena nekje med jezerom in reko Chicago.

MARY M'CORMICK NE BO LETOS PELA NA ČIKAŠKI OPERI.

Chicago, Ill. — Ko priredi čikaška operna družba otvoritveno opero dne 6. novembra, ne bo imena operne pevke Mary McCormick v seznamu drugih pevskih umetnikov in umetnic, čeprav je zavzemala večalimanj važno mesto v preliminarnih buletinih. Gdčna. McCormick ostane to zimo v Evropi, in kakor je posneti iz pariških buletinov, bo nastopila na pariški operi v mesecu januarju.

Gdčna. McCormick je postala članica čikaške operne družine pred dvema letoma, ko je bila vzela ravnateljske vajeti Mary Garden v roke.

MEHIŠKI REVOLUCIJONARNI ČASNIKAR IZPUŠČEN NA NA SVOBODO.

Washington, D. C. — (Feder. Press.) — Librado Rivera, mehiški revolucijonarni časnikar in tovariš bratov Magon v propagandi in ameriški ječi, je sedaj izpuščen iz leavenworthskih zaporov in na poti v svojo domovino. Lahko se zahvali za svojo svobodo mehiški vladi, zakaj, ta se je potegovala zanj, odkar je prišla po Carranzovem strmoglavljenju na krmilo. Kakor je povzeti iz washingtonskih namigov, je Obregonov kabinet zahteval med potekom še pred nedavnim dokončanih pogajanj z Združenimi državami glede priznanja in nove pogodbe, da mora biti Rivera izpuščen na svobodo.

Ko je predsednik Obregon prevzel predsedniške posle, je mehiški kongres sprejel rezolucijo, v kateri je pozvana vlada Združenih držav, naj izpusti Floresa Magona, ki je umrl lani meseca decembra v Leavenworthu, in pa Rivero na svobodo. Kongres je tudi glasoval za njuno dosmrtno pokojnino v pripoznanje njunih zaslug, ki sta si jih stekla za pravdo mehiške svobode. Ko je Magon umrl v ječi, so zahtevali Mehikanci njegovo truplo, ki so ga tudi prejeli na meji z veliko častjo. Vsi mehiški strokovni unijaši so prenehali delati med njegovim pogrebom. Njegova pokojnina pokojnina je prisojena njegovi družini.

MELLON ZAVRNIL PINCHOTA.

Washington, D. C. — Coolidgeva administracija je zavrnila pennsylvanskega governerja Pinchota, o katerem trde gotovi politični krogi, da izkuša dobiti republikansko nominacijo. Administracija je kratkomalo izpodbila governerjevo trditev, češ, da je zvezna vlada kriva prohibičnih neuspehov v Pennsylvaniji in drugod po deželi.

Administracija je udarila nazaj po finančnem tajniku Mellonu. Ta je pisal pismo governerju Pinchotu. Tisto pisanje vsebuje naslednje obdolžbe:

Pinchot se je poslužil prohibicijskega vprašanja v svoje politične svrhe. Uveljavljanje prohibične postave mu je deveta briga.

Stvari, ki jih svetuje Pinchot, se vrše vsak dan. Saj so inkorporirane v zvezni zakonik.

Protest governerja Pinchota je podoben in istočasen s pritoževanjem Williama G. McAdooja, o katerem meni administracija, da je kandidat za demokratsko nominacijo.

AMERIŠKA SUBMARINKA SE JE POTOPILA.

Panama, 29. oktobra. — Trije člani moštva na zvezni submarinki O—5 so utonili, ko se je vozilo potopilo, ker je trčilo s parnikom Abengarezom pri atlantiškem vhodu panamskega prekopa.

Sedem drugih mož je šlo tudi v morsko globočino zaeno s submarinko, ali eden je prišel na površje čez osem minut potem.

V nedeljo ponoči ob enajstih je bilo ostalih šest še vedno pod vodo v potopljenem vozilu, in bati se je, da bi ne potonili.

Sedaj si prizadevajo, da bi vozilo potegniti iz globočine. V koliko so se jim je že posrečila ta prizadevanja, še ni znano.

Čudeži dolarja v Nemčiji.

Berlin. — Ko je neki Američan posetil odlično restavracijo v Berlinu pred nekaj dnevi, je dejal strežniku: "Prinesite mi toliko jedi na mizo kolikor je more kupiti ameriški dolar." Strežnik je nekaj časa strmel, potem pa nosil. Prinesel je juho, več vrst pečenke ,razno prikuho, sadje in kavo. Ko je Američan vse pojedel in si prižgal cigaro ,je strežnik iznova prinesel juho in pečenko. "Kaj to pomeni?" je vprašal ameriški gost. "Rekli ste, da hočete jesti za dolar. Medtem, ko ste jedli, je vrednost dolarja narastla — in če počakate še eno uro, dobite nove poreije."

Enotna morala v Angliji.

New York, N. Y. — Angleški pisatelj John Jeffery Farnol, ki je obiskal Ameriko, je dejal v razgovoru, da je v Angliji vsled vojne dva miljona več žensk kot moških in radi tega naglo izginja prejšnja dvojna morala, katera je ponižala žensko, če je grešila, dočim je moški ostal brez madeža. Nezakonski otroci niso več nobena sramota na Angleškem, je rekel Farnoll, in ženska ima vedno več osebne svobode.

KOALICIJA PROGRESIVCEV V SENATU.

Liberalni elementi zahtevajo enotno fronto za poraz stare garde.

Washington, D. C. (Federated Press.) — Lynn Haines priporoča v svojem "Spotlightu," da se progresivni republikanci in demokratje, farmer-laboriti in neodvisni v zveznem senatu združijo v blok ni izvolijo svoje pristaše na čelo važnih zborničnih odsekov. Njegovo priporočilo je, da Borah, La Follette in Brookhart dobe predsedništvo odsekov za zunanje zadeve, finance in meddržavne trgovine.

VPRAŠANJE OTROŠKEGA DELA V MEHIKI.

New York, N. Y. — (Federated Press.) — Otroško delo pod 12. starostnim letom je odpravljeno v Mehiki, in petnajst milijonov otroških sužnjev v starosti od 4. do 14. leta je oproščenih neznosnega delavnika od zore do mraka v smislu nove ustave, kakor je govoril mehiški glavni konzul F. Roel v New Yorku na otvoritvenem zborovanju mednarodne človečanske konference za otroško oskrbo.

Sedanja delavska postava v Mehiki določa za otroke v starosti od 12 do 16. leta šesturni delavnik, je rekel mehiški konzul. Vlada je ustanovila podnevne in večerne šole za razvoj in vzgojo teh otrok, dočim je vladal poprej sistem, ki je gonil otroke na dolgourno delo ter jih pokvarjal telesno, moralno in umsko, je še pristavil.

Podatki, podani na konferenci za leto, ki se je končalo dne 1. oktobra, 1923, kažejo, da je 76 otroških in 143 živalskih društev v Združenih državah in Kanadi in pa 295 spojenih organizacij s 1,617 plačanimi in 5,540 prostovoljnimi člani. Čez leto je dobilo 24,679 otrok streho.

V zvezi s tem je nadzornik departmenta za zanemarjene in zapuščene otroke v Torontu J. J. Kelso pripomnil tole:

"Opozoriti moram konferenco na to, da prepogoste jemljejo zanemarjene ali slabo vzgojevane otroke pod streho ali na otroško sodišče. Prava nevarnost tiči v lahkoti, s katero se da to storiti. Najboljše delo je tisto, ki se najmanj vmešava v družinske odnošaje. Za otroke je bolje, če so pri svojih starših, kakor pa če jih damo v kar najboljšo sirotišnico."

Po mnenju drja. Kelsa je najboljši dobrodelni zavod tisti, ki je prazen.

DARROW NAPADEL POSTAVE GLEDE ZDRAVNIŠKE LICENCE.

Chicago, Ill. — Odvetnik Clarence Darrow je imel v nedeljo zvečer na zborovanju ameriške lige za zdravniško svobodo govor, v katerem je izpodbijal postave, ki zahtevajo zdravniško licenco in ki omejujejo zdravniško prakso. Po njegovem mnenju bi moralo biti dovoljeno opravljati zdravniške posle vsakomur brez vsakršne licence. Ljudje sami naj doženejo, komu morejo zaupati.

Bolgarski politični voditelj umorjen.

Sofija, 31. okt. — Nikola Grenadijev, bivši minister in vodja narodne liberalne stranke, je bil snoči ustreljen na pragu njegove lastne hiše. M. Gušov, prejšnji poslanik v Carigradu, ki je bil z njim, je bil težko ranjen.

Glavarji Porenjske republike, bivši kaznenci.

Berlin, 31. okt. — Vladne oblasti poročajo ,da je veliko število voditeljev sedanjega separatističnega gibanja v Porenju presedelo več ali manj časa v zaporu radi raznih zločinov. Rekord zločinov nekaterih članov provizorične vlade v Bonnu je sledeči, kot se glasi uradno poročilo:

Alex Henderkott, komisar za cerkve in šole ,je bil 22krat obsojen na zaporno kazen radi goljufije, tatvine in trgovine z belimi sužnjicami. Skupna zaporna kazen znaša osem let. — Johann Nowak, drugi komisar, je bil 10 let v zaporu radi uboja, šest mesecev radi tatvine in devet mesecev radi poneverbe. — Joseph Heymann, policijski šef, je bil zaprt pet let radi ropa. — Ferdinand Groll, komisar za socialno skrb, je sedel devet mesecev radi pretepa in sleparije. — Joseph Paffenholz, komisar prometa, je bil 23krat obsojen radi goljufije. — Komisar javne umetnosti je bil 13krat zaprt in komisar dobrodelnih zavodov je bil šest mesecev v ječi.

JURISTI O ZADEVI POLICIJSKEGA UMORA V MONTANOVI TRGOVINI.

Chicago, Ill. — Odvetniki, ki hočejo zagovarjati morilca Josipa Montana, ki je izpovedal, da je umoril detektiva Harnetta, so oprli svoj zagovor na to, da ni imel Harnett nobenega sodnega naloga, ko je stopil v Montanovo stanovanje. Zastrantega da je bila ustrelitev detektivskega uradnika opravičena.

Državno pravdništvo odločno ugovarja tej teoriji, in tako so se jeli pečati s to zadevo najslovitejši čikaški juristi, med katere prištevajo predvsem odvetnika Clarence Darrowa.

Glavno vprašanje je, ali ima uradnik pravico stopiti, oziroma vdreti v stanovanje tega ali onega državljana ali ne. Druga manj važna vprašanja so naslednja:

Kakšna so dejstva, tikajoča se Montanove zadeve? Ali je mogla policija videti kršenje prohibične postave, ko je vdrla v Montanovo stanovanje? Ali so Montanovci dobili pravne nasvete, kako se naj obnašajo v slučaju policijskega vloma brez sodnega naloga? Kaj je policijska politika? Ali poizkušajo policaji dobiti sodna zaporna povelja?

O vprašanju, ali ima policija pravico vlomiti v hišo brez zapornega povelja, se je izrazil sloviti kriminalist in odvetnik Clarence Darrow takole:

"Doslej še nisem dodobra poučen o natančnih okoliščinah, ob katerih je stopila policija v Montanovo stanovanje, niti mi še ni znano, ob kakšnih okolnostih je bil Harnett ustreljen.

"Zasedaj morem povedati le to, kar nam govori glavno načelo tozadevne postave: Vsaka oseba ali vsak član svoje družine ima pravico braniti skupno stanovanje ali bivališče pred vsakim človekom, ki hoče s silo vstopiti brez sodnega naloga. In v tej obrambi ima pravico rabiti toliko sile, kolikor je je treba, da brani svoje bivališče, ali da izžene vsiljivca, čeprav se mora včasih pripetiti, da mu vzame njegovo življenje.

"Ali se prilaga ta propozicija dejstvom tega slučaja, ali ne, se da dognati le s skrbnim preiskanjem tistih dejstev."

ODVETNIK IZDROČIL SVOJEGA KLIJENTA SODNIM OBLASTEM.

Chicago, Ill. — Bivšega uradnika na denarnem zavodu "West Town State Bank" Georga A. Prebla, ki je izginili zadnji teden, ko so našli v njegovih knjigah primanjkljaj za $10,000, je izročil njegov odvetnik William Scott Stewart pomožnemu državnemu pravdniku Stanleyju Klarkowskemu.

Možak ni maral govoriti, ko so ga jele oblasti izpraševati o obdolžitvi. Potem so ga pripeljali pred sodnika Harry Lewisa. Ta ga je izpustil na svobodo pod varščino v znesku po $15,000.

Odvetnik Stewart je mnenja, da ni njegov klijent zakrivil ničesar, kar bi bilo nepostavno. Zato ga je tudi izročil oblastim.

"Dokazali bomo, da ni nič napačnega s tem možem, ko pridemo na obravnavo," je rekel odvetnik Stewart.

LLOYD GEORGE ZAKLJUČIL TURO.

New York, N. Y. — David Lloyd George je prišel v New York v sredo zvečer. Tu bo imel še dva govora in prihodnjo soboto odpotuje nazaj v Anglijo.

Grški kralj, zapleten v vstajo, bo morda aretiran.

Atene, 31. okt. — Devetnajst častnikov, ki so vodili zadnjo vstajo, je bilo danes postavljenih pred vojno sodišče. Obtoženi so veleizdaje. Vlada je zaplenila vstašem listine, iz katerih je razvidno, da so vstaši nameravali postreliti 3000 pristašev Venizelosa, ako bi bili uspeli z vstajo. Zapleten je tudi kralj Jurij in njegov stric Nikolaj. Posledica vstaje najbrž bo, da sedanja vlada v najkrajšem času proglasi republiko in kralj bo morda postavljen pred sodišče. Vlada je pričela neusmiljeno pometati z monarhisti, ki so v javnih službah. Vsi so odpuščeni in monarhistični listi so zatrti.

Izmet paša, predsednik turške vlade.

Angora, Turčija, 31. okt. — Ismail paša, predsednik turške republike, je poveril Izmetu paši sestavo nove vlade. Izmet je sprejel.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904. | Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Culnkar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 81, Johnstown, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddelka Blaz Novak, gl. blagajnik John Vegrich, urednik glasila Jože Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 407 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Zelesnikar, Box 276, Barberton, Ohio, Fred A. Vider, Box 673, Ely, Minn., John Terselj, Box 92, Hendersonville, Pa., John Gorlek, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blaz Novak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Av., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrožič, Box 286, Moon Run, Pa. John Grdetelj, 14821 Pepper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Bular, Box 104, Cross, Kans., za jugoslovanske. Max Mare, Box 166, Buhl, Minn., za severnoameriške. Mike Zugel, 5453 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbor:

Frank Zaitz, predsednik, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill., Frank Semrak, 5817 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Združitveni odbor:

Predsednik: Frank Alich, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.
Joško Oven, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Jos. Skuk, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6233 St. Clair Av., Cleveland, O.

POZOR!—Korespondence s gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu, se vrši takole:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslove: Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniško tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN ZADEVE, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobče se naslove: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI se pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse pritožbe glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora, šigar naslov je zgoraj.

Vsi prizivi na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na naslov: John Underwood, 407 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, namenjeni, oglasi, naročnina in opleh vse kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DEKLE PRIJETO RADI PONAREJENIH BANKOVCEV.

St. Louis, Mo. — Policija, ki je preiskovala cirkulacijo ponarejenih desetdolarskih bankovcev v St. Louisu, je prijela sedemindvajset let staro dekle Snyder, ki je rekla, da je doma iz New Yorka. Stošestinštirideset nepravih bankovcev so našli pri njej. Izgovarjala se je, češ, da jih je našla na newyorški podzemski železnici.

GORKO VREME V ALASKI.

Nome, Alaska. — Že nekaj dni je tukaj pravo poletno vreme. Dne 30. oktobra je bil naliv dežja, potem se je pa zjasnilo in solnce je bilo tako toplo kakor še dolgo let ne v tem kraju.

Črnosrajčarske slavnosti v Mussoliniji.

Rim, 31. okt. — Prva obletnica fašistovskega pohoda v Rim in polastitve vlade se obvrsava po vsej Italiji z velikim pompom. V vseh mestih so velike parade črnosrajčarske milice. V Perugiji je bila včeraj odkrita spominska tablica na hiši, v kateri je Mussolini imel svoj prvi glavni stan med pohodom v Rim pred enim letom. Mussolini je bil navzoč pri odkritju.

Mehiški poslanec ubit v izgredih v zbornici.

Mexico City, 31. okt. — Poslanec Guilermo Zetina, pristaš predsedniškega kandidata Francisca De La Huerte, je bil včeraj ubit v zborničnem poslopju, kjer so nanovo izbruhnili izgredi med poslanci Huertove in Callesove stranke.

Portugalska vlada je padla.

Lisabon, 31. okt. — Portugalska vlada, kateri je načeloval Antonio Maria Silva, je danes podala ostavko.

Italijani grabijo teritorij okrog Reke.

Rim, 31. okt. — Vladni svet na Reki je sklenil anektirati kos ozemlja s tritisoč prebivalci, ki so bili izza vojne brez domovine. Ozemlje bo zdaj pripadalo Reki in dotični prebivalci postanejo državljani Italije.

Francoski letalec dosegel rekord višine.

Pariz, 31. okt. — Letalec Sadi Lecointe je včeraj dosegel 11,200 metrov (približno sedem milj) višine, kar je rekord do danes.

Potres na Filipinih.

Manila, Filipini, 31. okt. — V zadnjih dveh dneh so se tu pojavili trije potresni sunki in vsak je bil hujši. Oblasti so v skrbeh, da morda pride katastrofa, kakršna je bila na Japonskem. Katastrofa je mogoča, ker Filipinsko otočje leži na isti potresni črti kot Japonska.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

West Newton, Pa. — Glede naturalizacije žensk smo imeli precej dobro poročilo v št. 114 dne 16. maja t. l. Državljanstvo Vaše žene se ni spremenilo s tem, da ste postali državljan po uveljavljenju novega zakona z dne 22. septembra 1922. Poročilo ,ki smo ga objavili sicer ne omenja izrecno, kaj je z žensko, ki je bila tu rojena postala inozemka radi poroke z inozemcem pred 22. septembrom 1922, in kaj je sedaj, ko je njen mož bil naturaliziran, vendar je toliko povedano ,da se njeno državljanstvo z naturalizacijo moža po 22. septembru 1922 ni spremenilo. V istem poročilu so bila tudi navodila, kako dobi žena državljana državljanski papir, in vse olajšave, ki veljajo zanjo. — Pozdrav!

TRAKULJA VAS LAHKO ZADUŠI!

Trdijo, da velika trakulja, katere navadno umrori svoje žrtve s tem, da jih zastrada, spleza jeda se v črevesnih, zapre vsak dobod zraka v zapnik z čemur povzroči težko smrt. Ta monster se izraza vsakih, da je številnost človeških bolja.

Veliko mož, žen in otrok trpi in se zdravi za razne bolezni med tem ko je njih prava bolezen trakulja. Prava znamenja so drobci trakulje v odpadkih. — Podobna znamenja so omotica, slab tek, zgaga, teže, omrdlijiv dih, rumena koža, bolečine v delih telesa, hrbta in nogah, plazenje v trebuhu in črevesu, ki se vžasih vdigujejo v grlo. Bolnik nima volje do dela in se za življenje, vedno ambicije n je malomalo. Zelodec postane vedkrat kisel in hrana nam dali po grlu. Omedlevični napad se tu in tam pojavi vsled trakulje. Pripetilo se je celo, da je trakulja zlezla v zapnik in zadavila bolnika. Rabite se tega parazita predno vas umori. Narodije si dovolj Lastan zdravila za $10.45 pri Lazzi Med. Co., 699 Lazzi Bldg., Box 965, Pittsburgh, Pa., še danes ker jutri je lahko že prepozno. Za zavarovanje zavoja pošljite 15c več.

ZA KUHANJE PIVA DOMA

imamo v zalogi slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas, kuhani vedno le najboljši in najcenejši. Dobiti je tudi zbirko sodov, steklenic in raznih loncev, itd.

Mi vam dostavimo naročilo po pošti, točno v vse kraje.

Grocerijam, sladčičarjem in v prodajalne železnine damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

ITALJANSKE HARMONIKE

Mi izdelujemo in importiramo vsako vrsti ročno delane ITALJANSKE HARMONIKE.

najboljšega italijanskega sveta. Popolnoma jamstvo. Naša cena je nižja od drugih izdelovalcev. Zastonj naučimo kako se igra našim kupcem. Pišite po BREZPLAČNI cenik.

RUATTA SERENELLI & CO.,
517 Blue Island Ave., Dept. 74, Chicago, Ill.

O koleri na Kranjskem.

Zbornik Matice Slovenske XIII. zvezek iz leta 1911.

Sestavil **Franc Kobal.**

(Dalje.)

Mi se ne bomo spuščali v raziskavanje učenega vprašanja, ali je takrat po Evropi morila naša domača ali je po njej žela prava ali azijska kolera, marveč se hočemo držati tega, kar je zanesljivo dognala zgodovina. Ta trdi, da je prava ali azijska kolera — in samo le-te morilke pustošenja po Kranjskem hočemo zasledovati — v Evropo prvič pridivjala l. 1829. po Kr. Od tedaj pa do danes štejemo šest večjih njenih navalov na Evropo: ob prvem navalu (1829—1838) je tekom 9-letnega divjanja po vsej Evropi pomorila skoro milijon ljudi. Utrujena od tolike morítve, se potem ni več prikazala v Evropo dobrih 8 let V drugič je prihrula l. 1846. in pustošila do l. 1859., torej celih 13 let, neusmiljeno daveč tudi po slovenski zemlji, po Kranjski, Koroški in Štajerski. Tretjič je v divjem plesu zaplesala po Evropi v letih 1864—1875. V nekoliko dneh je iz Arabije po morju dospela v južno Evropo in se v nekoliko tednih razpasla po vsej celini. Ta slučaj je tem bolj zanimiv, ker je sicer za svojo pot iz azijske Rusije, od koder je po navadi prihajala, v Evropo rabila po več nego leto dni. — Četrtič so jo l. 1884. v Evropo zanesle francoske ladje, ki so iz Indije prišle v Toulon in v Marseille. Od tod je zadivjala po Italiji in po Španski, oglasila se pa tudi po naših krajih. — Petič je v Evropo pridrla preko Astrahana in Rusije l. 1892. in pustošila zlasti po Nemčiji, Belgiji in Francoski. — Šesti njen naval na Evropo pa štejemo leta 1910.

Prava kolera tedaj ni v Evropi doma, temveč v Aziji. Da bi se za stalno naselila v Evropi, ji ni dano. Kajti čeprav se je kje v Evropi vgnezdila za dalj časa, na istem kraju ne more strpeti, marveč je liki Ahasver obsojena na večno potovanje. Stvar je namreč takšna:

Kakor vsaka bolezen, ima tudi kolera svoj vzrok, bolje rečeno, svojega povzročitelja, in sicer majčkeno, majčkeno, za prosto oko sploh nevidno glivico, nekoliko zakrivljeni paličici podobno, ki jo imenujemo komabacil (bacillus = paličica, komma = vejica). In kakor vzklije žitno seme le tedaj, če je zasejano v rodovitna tla, umre pa, če obleži na pusti skali, tako more tudi ta glivica živeti in kaliti le tedaj, če je prišla v zanjo ugodna "tla". Te glivice ali, da jih imenujemo s pravim imenom, ti komabacili ali vibrioni pa imajo to lastnost, da rasto in se množe z neverjetno hitrico, ako so prišli na dovolj topel kraj (16 do 40 stopinj), ako do njih prihaja zrak in ako so na vlažnem. Vlaga pa ne sme biti kisla, kajti kisline, zlasti proste, jih hitro pomore.

Če torej pride tak komabacil v človeški želodec in če v le-tem slučajno ni zmanjkalo navadnega želodčnega kislega soka, je komabacilu odklenkalo: v par urah je mrtev. Na ta način je naša želodčna kislina — zakaj, to bomo videli kasneje — eden najuspešnejših naših varuhov pred kolero. Zato nam bode razumljivo, zakaj nam zdravniki, kadar preti kolera, svojpot dopovedujejo, naj gledamo na to, da si s preobilim zauživanjem jedi in pijače ne skvarimo želodca.

Kaj hudo denejo tem bacilom tudi prevelika toplota in pa kemična takozvana razkužujoča ali dezinfekcijska sredstva: dvoprocentna karbolna kislina ali pa sublimat 1:2000 jih zanesljivo umori v malo minutah. Isto tako jim vzame življenje suša: na človeški roki izumro približno v dveh urah, na suhih predmetih, oblačilih itd. poginejo v 24—48 urah. To dejstvo si moramo zlasti zapomniti, ker nam jasno ispričuje, da je izključeno, da bi se mogli kolerni bacili v obliki prahu, kot suha tvarina torej, vzdržati v zraku. Videli bomo, da so prej mislili, da se povzročevalci kolere nahajajo v zraku, ki ga vdihavamo, in da je torej zrak tisti činitelj, ki pravzaprav raznaša kolero. Da je ne more raznašati zrak, so neovrgljivo dokazali neštevilni poizkusi.

Torej so gotovi odnošaji (suša, mraz, brezzračnost) in gotove snovi (kisline, karbol, lizol, sublimat itd.), ki te bacile umore. Hvala bogu, da je tako, kajti sicer bi bili kolernim bacilom izročeni na milost in nemilost. Tako pa jih lahko odpravimo, kjerkoli so se naselili. Treba le, da razkužimo ali dezinfikujemo s takimi sredstvi prav vse, kamor so se utegnili bacili naseliti. Zlasti vestno se morajo umivati vsi tisti, ki bolniku strežejo ali prihajajo z njim v neposredno ali posredno dotiko.

Nasprotno pa za komabacile ni ugodnejših "tal", nego je vlaga. V vlagi, zlasti v vodi, kakršno rabimo za pijačo in za ostalo domačo rabo — (Če ni prekuhana! Saj smo povedali, da jih velika toplota umori!) — in pa v človeških izmečkih se drže dolgo časa. Prav tako ohranijo vso svojo življenjsko moč v svežnjih vlažnega perila, vlažnih cunj itd., ki so zaradi tega najnevarnejša gnezdišče kolernih povzročiteljev in najopasnejši njeni raznašalci.

Potemtakem nam borazumljivo, odkod dejstvo, da se kolera najraje pojavlja v krajih, ki imajo slabo vodo ali pa tla, po katerih ali v katerih postaja voda ,največkrat še celo pomešana z gnojnico, ki se je iz slabo napravljenih greznic razlezla po zemlji. Razumljivo nam bode, kako to, da se kolera najraje pojavlja na poletje, ko se je pomladanska voda že razlezla po zemlji in je zrak primerno topel, ali na zgodnjo jesen, ko pada mnogo dežja in rose in toplota še ni ponehala. Zanimivo je, kar je dognal učenjak, ki je preštudiral 341 izbruhov kolere po raznih krajih Evrope. Dognal je ,da se kolera najraje pojavlja v mesecih od maja do konca novembra (271 izbruhov), dočim se je v zimskih mesecih (december do konca aprila) pojavila samo 82krat. Razumljivo nam bo tudi, zakaj skoro redoma prizanaša krajem v gorah in zakaj celo v enem in istem večjem mestu vse huje mori v tistem delu, ki stoji na vlažnih tleh ali ima slabo oskrbljena tla (slabo kanalizacijo, slabo pitno vodo itd.) nego v tistem, ki je na skalnatih tleh ali je v zdravstvenem oziru sploh bolje oskrbljen. Očividno je njena sila odvisna od kakovosti tal, od vodnih odnošajev, od čistote itd. Da je temu res tako, je spoznal že Pettenkoer, ki je v obrambo proti koleri v prvi vrsti zahteval zdrava tla, osušenje tal in odstranjenje vseh nečistih odpadkov človeškega gospodarstva, kanalizacijo, preskrbo s čisto vodo, odstranitev groznic in sploh vsega, kar utegne onezdraviti tla, na katerih stoje naša domovanja.

Omenjeni povzročitelj prave ali azijske kolere ima pa še neko drugo, z našega stališča zelo hvalevredno svojstvo: to namreč, da se na evropskih tleh nikakor ne more udomačiti. Najsi se je tudi naselil tu in tam, v reki, v tolmunu, v vlažnih tleh; trajno se na evropskih tleh ne more vzdržati pri življenju. Živi nekaj časa in si ohranja svojo morilno moč, potlej začne razpadati, nič več ne more povzročati bolezni, končno pa pogine. Stalno more prebivati edinole v Indiji, in še tam le ob angesovem ustju, kjer je menda na celem svetu edini kraj, ki je ustvarjen, proklet ali blagoslovljen tako, da more trajno preživljati kolerne bacile. In tako kolera v Evropi, potem ko je enkrat ugasnila, ne more izbruhniti vnovič, če njenih povzročiteljev ni kdo na novo zanesel vanjo. In v istini, kolera še ni izbruhnila v Evropi, ne da bi jo bil kdo zanesel.

S tem pa smo prišli do drugega važnega kolerinega svojstva, do njene nalezljivosti.

(Dalje prihodnjič.)

Izključenje Dunna od A. D. F. morda prinese zle posledice.

Scott Nearing.

Že nekajkrat so trgovski interesi Združenih držav v teku zadnjih 50 let čuli grožnje organiziranega delavstva. Običajno je bil glas, ki so ga dvignili poljedelski delavci, najmočnejši, a ga je bilo mogoče hitro potolažiti političarjem, ki so jih nastavili trgovski interesi po stolnih mestih Unije.

Industrijski delavci niso bili tako kmalu potolaženi. Od leta 1880, ko je grozila organizacija Vitezov dela, je ameriška plutokracija še dvakrat prejela grožnje. Prvič je bilo to v začetku tega stoletja, ko je narastlo število Ameriške delavske federacije od 787,537 na en miljon 676,200 v treh letih. In drugo svarilo za ameriške mogotce je bilo po ruski revoluciji, ko so zavele med ameriškimi masami evropske doktrine za direktno akcijo delovnega ljudstva.

Dve poti imajo mogotci, da zatrejo slične grožnje, namreč s pomočjo zvijač in nasilja. Z nasiljem so razbili prvo delavsko organizacijo Vitezov dela po izgredih na Haymarketu. In za vedno je bila zatrta, ko so poleg tega dali glavi organizacije udobno službico pri zveznih oblasteh. Hitro naraščanje Ameriške delav. federacije v začetku tega leta je bilo tudi svarilo plutokraciji, katero so pa skušali zatreti z zvijačami in se jim je tudi posrečilo za kratko dobo preprečiti naraščanje organizacije.

Z vojno so nastopila nova vprašanja. Vojna je izobrazila mnogo nezavednih, miljoni so pričeli globlje spoznavati družabno življenje. Tako je tudi raslo število članstva v organizaciji. Federacija ameriškega delavstva se je na konvenciji v Buffalu leta 1917 sama izrekla za izvojevanje demokracije. Nazadnjaškim silam v organizaciji je dobro služila pretveza o nemškem zatiranju, o krvoločnosti "rdečkarjev". Izza Palmerjevega režima z geslom "ubogaj zakon in drži jezik za zobmi" so justični department, časopisje in druge sile delali na to, da je med masami ostal nekak strah pred "rdečimi krvoločniki". In uspehe iste propagande je opaziti v včerajšnji zgodovini ameriškega delavskega gibanja.

Ameriška delavska federacija je pretrgala stike z amsterdamsko internacionalo v marcu 1921, češ, da Mednarodna organizacija strokovnih unij smatra isto za revolucijonarno ,ker ima v načrtu socializacijo industrij. Ameriška delavska federacija pa stoji s svojim vodstvom na stališču, da ne more biti nikakega sporazuma v tem oziru ter je nasprotna takemu revolucionarnemu stališču. Za tako stališče se je A. D. F. odločila že na konveneiji v Montrealu leta 1910 in leta 1921 na konvenciji v Denverju, kjer je ostro napadla predloge za priznanje sovjetske Rusije.

V istem času pa se je v organizaciji ameriškega delavstva pričelo gibanje za direktno akcijo. Poraz v stavki jeklarskih delavcev leta 1919 je vplival na članstvo in nekatere voditelje organizacije, da so pričeli misliti o tesnejši zvezi med strokovnimi organizacijami in za amalgamacijo istih. Ustanovljena je bila Strokovnounijska izobraževalna liga, ki je imela v načrtu amalgamacijo in se poleg tega ogrevala za politično akcijo stranke delavcev. Razkol v socialističnem gibanju, ki se je ravno tistikrat izvršil, je vrgel del članstva med komuniste.

Rudarska organizacija je bila strateglčno središče boja za kontrolo med Gompersom in Fosterjevimi radikalci. Na obeh straneh so trdili, če bi radikalci osvojili kontrolo pri rudarski organizaciji, da bi jim tudi ne bilo težko kontrolirati Ameriške delavske federacije in konvencije. Vršil se je politični boj na obeh straneh. Foster je pisal o korupciji v gibanju ameriškega delavstva in razkrinkaval voditelje, Lewis pa je z drugimi v žurnalu organizacije rudarjev napadal "rdečkarje" in ustvarjal med delavstvom predsodke.

Strokovnounijska izobraževalna liga je delala, a tako so delali proti nji voditelji strokovnih organizacij s svojimi mašinami. Pri distriktni konvenciji v Scrantonu je na primer Lewis osebno zahteval, da morajo biti odstranjeni od konvencije vsi člani strokovnounijske izobraževalne lige, ki so se nahajali na galeriji. Radikalci so bili premagani, ki pa so nato osredotočili glavne sile na Illinois, kjer je Strokovnounijska izobraževalna liga štela še največ članov. Pa tudi tam so bili premagani.

Portlandska konvencija je slednjič očividno pokopala radikalno gibanje v organizaciji. Škof Walter T. Sumner je otvoril konvencijo z molitvijo. Župan Baker iz Portlanda je voščil dobrodošlico delegatom, ki je imenoval federacijo "varnostno oklopnjačo ameriškega delavstva, v kateri ni prostora za boljševike in I. W. W-iste." Governer Pierce je nagovoril zbornico, da so delavske unije osvojile srca ameriškega ljudstva radi njih naklonjenosti do pravih ameriških principov. Tako sta cerkev in država blagoslovili konvencijo, da je šla svojo pot.

Strokovnounijska izobraževalna liga je prvotno mislila, da bo lahko vršila agitacijo, pa so se njeni člani kmalu prepričali, ko je očka Gompers izjavil z besedami: "Tisti, ki me poznajo, vedo moje stališče in znano jim je, da nisem nitt svetlordeč."

Prvi je nastopil Frank Hodges, tajnik angleških rudarjev, ki je pozival zborujoče k skupnemu protestu proti širjenju komunistične taktike. In apelirai je na zborujoče, da z vsemi silami delujejo za ohranitev demokratičnih ustanov.

William Green je nato zatožil Williama F. Dunna, komunističnega voditelja iz Butteja, Mont., rekoč: "Obtožujem tega človeka v imenu ameriških delavcev." Sledilo je poimensko glasovanje in po ostri strankarski debati je samo šest delegatov glasovalo, da Dunne ostane, 387 pa jih je glasovalo proti njemu. Odvzete so mu bile pravice do prisostvovanja in iti je moral. Vzkliknil je: "Srečno, gospod predsednik in delegatje, na barikadah se vidimo."

Ko je Dunne govoril te besede, je mogoče izgovoril več resnice, kot si misli sam. Izključitev njega pomeni, da se ponavlja zgodovina ameriškega delavstva.

Tekom zadnjih treh let je bilo po vsej deželi mnogo razpravljanja za priznanje ruske vlade, amalgamacijo po industrijah in delavsko stranko. V nekaterih organizacijah so bila ta vprašanja tudi na razpravah, torej nedvomno so bili delegati na konveneiji v Portlandu dobro poučeni. Če so delegatje v resnici zastopali mnenje članstva je drugo vprašanje.

Umljivo je, zakaj je bil Dunne izključen od konvencije A. D. F., iz česar sklepamo, da je denarna močnja zopet zmagala v boju nad delavstvom. Leta 1919 je v Ameriki izgledalo ,da bo organizirano delavstvo pričelo hoditi drugo pot in bo uvedlo nov gospodarski red. Po štirih letih propagande pa se je izkazalo, da je zaenkrat nemogoče. Delavci so po svojih zastopnikih sami izjavili, da jim tak družabni red ugaja. Delavci stoje trdno za Garyjem, njegovim jeklarskim trustom, silnim svojim nasprotnikom Atterburyjem od Pittsburške železniške družbe; po svojih zastopnikih so izjavili, da so prijatelji Morgana in drugih bankirjev. Voditelji v Ameriški delavski federaciji so izgnali vse radikalce kakor bi bila to storila trgovska zbornica.

Voditelji so s tem činom na konvenciji dali vzgled notranjim vrstam organizacije ,kako naj člani lokalov izključujejo vse radikalce. Radikalci morajo ven iz federacije — toda kam?

V dualno organizacijo. To je nov črv v delavskem gibanju. Namesto da bi delavstvo porabilo vse svoje sile proti napadom izkoriščevalcev, se bo dvojilo z notranjimi boji. Na ta način se bodo skrhali zobje A. D. F., ako ne bodo še hujše posledice.

Mali vzroki imajo včasih velike posledice. Tako se lahko tudi zgodi pri čiščenju pri Ameriški delavski federaciji. Radikalci bodo izključeni, a mirovali ne bodo, napadani bodo od vlade, a to jih ne bo ustrašilo. Njih način bojevanja se bo spremenil po potrebi. Ali se voditelji v Ameriški delavski federaciji zavedajo, da s svojo politiko ustvarjajo položaj, radi katerega bodo nekoč mase ameriškega ljudstva strašno plačale.

CILKA.

Spisal IVAN ALBREHT.

(Dalje.)

Kolarica je premislila in je bila zadovoljna. In gospodična je ostala. Ker ni imela prtljage, ni bilo mnogo sitnosti ž njo; ker ni ostajala skoraj nič doma, bi oče Kolar sploh ne bil vedel, da imajo novega stanovalca v stanovanju, če ne bi Meta takoj prvi večer sama razodela novice.

"Dve kroni na dan," je povedala možu s ponosom in je previdno zamolčala dostavek — štiridesetih vinarjev. "To bo za Cilkino doto," si je ponavljala zadovoljno.

Kolar je preštel izdatke in dohodke in je podvomil:

"Ali boš kaj imela pri tem, če moraš dajati vso hrano?"

"Kak vinar bo že," je stopila žena k štedilniku in je namignila Cilki, naj pripravi vse potrebno za umivanje.

To je bil večer brez mnogih besedi, večer utrujenosti po številnem razburjenju prejšnje noči. Takoj po večerji je objel družino spanec — čula je le Cilka. Vse je tiho in stlačeno v sobi — kuhinja je pričakovala navodošle. Toda ura je odbila deset, enajst, a gospodične še vedno ni bilo domov in Cilka je mezdela od radovednosti. Še polnoč je čula — toda v kuhinji se ni ganilo. Neutešeno je dekle zadremalo in je spalo do poznega dopoldneva. Potem pa se je raspredlo vse v par urah in s samolastno kretnjo je pregnala gospodična meglo nevednosti, v kolikor je še obdajala dekliško dušo Cilkino. Pred dekletom je zagorelo blatno solnce mestnih skrivnosti v vsej svoji varljivi vabljivosti. Skrita pota in skrivne radosti so vzkipele pred Cilkino domišljijo in so jo razbičale do bolehne vzhičenosti.

Ko je bila govorica najbolj živahna, je obšla Cilko neodoljiva želja po vseh teh novostih in po izpovedovanju. Kakor cvet izpod listja je vztrepetavala nedotaknjena duša v polglasno izgovorjenih besedah — do zadnjega kotička radosti in bolesti je stala ,pred gospodično Magdo, bela golobica na zamračenem križpotu.

"In se ti kaj meniš za take čenče," se je okrenila Magda vanjo, ko ji je pravila o Andreju. Cilka se je prestrašila Magdinih oči in njenega hripavega smeha in je izpovedala nedoločno:

"Ah —"

"Saj bi ti svetovala, toda usiljujem se ne rada —"

Cilka se je zganila v strahu, da ji ostane morda prikrito najvažnejše med važnim in je zaprosila z iskrenim pogledom:

"Tako sem vesela, da ste prišli k nam —"

Magda je zožila pogled in je prikimala:

"Kar tikaj me! Saj upam ,da sva prijateljici —"

In dekle delavčevo je zadrhtelo od sreče in je objelo vabečo tujko, a sredi blaženosti se je domislilo nenadoma:

"Ne zameri, Magda, če bi te vprašala —"

Gospodična se je nasmehnila:

"Kar premorem jaz — zakaj pa ne?!"

Cilka je še pomislila in se je obotavljala, a naposled je vendar povedala:

"Kakšen posel imaš pravzaprav?"

Magda je nasršila obrvi in je čakala z odgovorom tako dolgo, da je začela Cilka popravljati svojo predrznost:

"Veš, nisem mislila nič hudega — ne smeš biti jezna —"

Gospodična si je ogledovala roke in razpoke in gubice in dvoje bradavic na njih, potem je pokašljala, je podrsala z desno nogo po hrpavem podu in je naklonila glavo na desno. Seve — meni Magda — dokler se človek še ni razgledal po svetu, si želi imena, a pozneje je to čisto postranska stvar. Glavno je, da sme delati po svoje! Kaj bi tudi bilo, če bi bila natakarica ali obrtnica — ali morda celo učiteljica — končno bi le bila navezana na moža, celo na enega in edinega moža, ki bi mu morala odstopiti za vedno vse svoje zato, da bi jo redil. Cilka morda tega še ne more razumeti, ampak s časom pridejo vedno tudi misli. Kasneje spozna gotovo, da je prosti poklic najlepši v življenju.

"Kogar pogledam, je moj, če hočem; kogar se mi zazdi ,ljubim; včeraj sem bila žena, danes sem sestra; jutri se ne poznava več in nikoli več —"

V Cilki je zagomazelo kakor v mravljišču, kadar vrže porednež živ ogorek vanj. Iskra za iskro je vstala in pala, hotenje in stud — vmes jasno ,razločno spoznanje in sanje, slutnje, vzbujene po zvokih nerazumljivih besedi. Lice je zardevalo in pobledevalo — molitev je plula v kri . . . Oče naš — Gregorin solnce . . . Andrej, čemu si tak in zakaj ni besede od tebe, da bi stopila skupaj in bi si rekla — Ne, Magda, ne več, da ne razpoči srce v pijanosti dvomov in obupa!

Magda je videla vse in je čula negovorjene besede otrokove in prodana polt je povedala dalje:

"Poveš v časopisu: tako in tako — in deset jih pribreneči po med! Če je devet poredних med njimi — eden je gotovo tak, da se ne brani uzde! Želiš obleke, denarja, zabave, slasti — prosim, izvoli!"

Magda se je zakrohotala in je kanila par kapljic opojne dišave na Cilkina valujoča nedrija.

Dekle ni moglo do besede. Zazdelo se mu je, da bi objelo ves svet in bi se zagrizlo vanj do smrti. In še umrlo ne bi rado na njem, na tem čudnem in prečudnem svetu . . . Sredi takih misli je vstalo in se odpravilo na pot.

"Kam pa," se je začudila Magda.

"Pojdem," je dahnila Cilka in zobje so ji šklepetali od groze. Ko pa je pomislila, kam naj pravzaprav gre, ni našla odgovora. Brezupno sta omahnili roki ob izmučenem telesu in na ustnih ni bilo ni slutnje krvi . . .

(Dalje prihodnjič.)

KNJIGE

Književne Matice S.N.P.J.

Književna matica Slovenske narodne podporne jednote je izdala in ima v zalogi sledeče knjige:

Pater Malaventura. Spisal Zvonko A. Novak. Izvirna povest iz življenja ameriških frančiškanov. Z izvirnimi slikami, katere je izdelal Stanko Žele. Fina trda vezba. Cena s poštnino vred $1.50.

Slovensko-angleška slovnica. Dodatek raznih koristnih informacij. Fina trda vezba. Cena $2.00 s poštnino vred.

Jimmie Higgins. Spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek. Povest iz življenja ameriškega proletarijata za časa velike vojne. Trda vezba. Cena $1.00 s poštnino vred.

Zajedalci. Spisal Ivan Molek. Povest iz doslej skritega kosa življenja slovenskih delavcev v Ameriki. Trda vezba. Cena $1.75 s poštnino vred.

Zakon biogenezije. Spisal Howard J. Moore, poslovenil J. M. Zelo podučna knjiga, ki tolmači mnoge naturne zakone in pokazuje, kako se splošni razvoj ponavlja pri posamezniku fizično in duševno. S slikami. Trda vezba. Cena $1.50 s poštnino vred.

Zadnji dve knjigi, naročeni skupaj, dobite za tri dolarje. Vse zadnje štiri knjige za šest dolarjev. Vredne so!

Naročbe, s katerimi je poslati denar, sprejema

Književna Matica

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.